

บทที่ 1

บทนำ

“A speech on some festive occasion may be good in substance and ornate withal, but may be devoid of spirit.

Conversation frequently is not devoid of entertainment, but yet devoid of spirit.

Even of a woman we may well say, she is pretty, affable, and refined, but devoid of spirit.

Now what do we mean here by ‘spirit’?”

Immanuel Kant, *Critique of Judgment*, p.142

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

โดยทั่วไปความจริงทางปรัชญาสามารถแบ่งได้เป็น 3 ทศนะใหญ่ ๆ คือ ฝ่ายจิตนิยมที่ถือว่าความจริงเป็นสิ่งจับต้องไม่ได้ มองเห็นไม่ได้แต่ปัญญาของจิตเท่านั้นที่เข้าถึงได้ ทศนะตรงข้ามเรียกตนเองว่าสารนิยม ถือว่าสารหรือวัตถุเท่านั้นที่เป็นจริง และสุดท้ายที่มีความเห็นก้ำกึ่งระหว่างทศนะทั้งสองเรียกตนเองว่าธรรมชาตินิยม (วิทย์ วิศทเวทย์ 2540: 7) อนึ่ง ปัญหาเรื่อง ความเป็นจริง (reality) และสิ่งที่มีอยู่ (being) เป็นปัญหาพื้นฐานที่สำคัญในการศึกษาและสำรวจเนื้อหาทางปรัชญาทั้งตะวันตกและตะวันออก

ในปรัชญาตะวันตก เฮเกิล (Hegel: 1770 - 1831) เป็นนักปรัชญาจิตนิยมชาวเยอรมัน (German Idealism) มีชีวิตอยู่ในสมัยเดียวกับนักปรัชญาคนสำคัญ เช่น ค้านท์ (Kant: 1724 - 1804), ฟิคเต้ (Fichte: 1762 - 1814) และเชลลิ่ง (Schelling: 1775 - 1854) ระบบปรัชญาของเฮเกิล ปรากฏในงานเรื่อง *ปรากฏการณ์ของจิตวิญญาณ* (*Phenomenology of Spirit*) ที่ประสบความสำเร็จอย่างงดงาม (กิริติ บุญเจือ 2522: 22) โดยนำเสนอการพิจารณาความรู้ที่ปรากฏอยู่ในพิชาน (consciousness) ว่าเป็นความรู้ในเชิงปรากฏการณ์ มีจุดเริ่มต้นจากจิตและยกระดับตัวเองขึ้นจนถึงจุดสูงสุดของความรู้ นำไปสู่ความจริงสูงสุดที่เรียกว่า สิ่งสัมบูรณ์ (The Absolute) ในบทนำของหนังสือ เฮเกิลได้เริ่มต้นมูลบทว่า อะไรควรจะเป็นที่มาของความรู้แบบวิทยาศาสตร์ และเรามีวิธีการเข้าถึงความจริงอย่างไรปราศจากข้อผิดพลาดได้อย่างไร (Hegel 1807: 46) โดยกล่าวถึงสิ่งสัมบูรณ์ ว่าเป็นความจริงสูงสุดและปราศจากข้อผิดพลาด ไม่ได้เป็นเพียงสิ่งที่เป็นสารัตถะ (substance) แต่ยังเป็นสิ่งที่เป็นอัตวิสัย (subjective) (Hegel 1807: 10) มีธรรมชาติเป็น จิตวิญญาณ

(spirit) (สุเชาวน์ พลอยชุม 2530: 311) และมีสภาวะธรรมเป็นสิ่งที่มิอยู่ในและ เพื่อตัวเอง (being in and for itself) ส่วนการมีอยู่ของสสารที่ปรากฏให้เห็นทั้งโลกและจักรวาลล้วนเป็นการแสดงออกของจิต ที่มีพื้นฐานจากความขัดแย้งเป็นต้นกำเนิดของสสาร จากนั้นพัฒนาตัวเองให้สมบูรณ์ตามหลักทวิภาววิธี (dialectic) อย่างเป็นพลวัต จากสภาพพื้นฐานที่หมายถึง พิซาน เป็นสภาพแย้งที่หมายถึง อัตตพิซาน (self-consciousness) และสภาพปรองดองที่หมายถึง จิตวิญญูณ เรื่อยไปเป็นวัฏจักรไม่มีที่สิ้นสุด (ประยงค์ แสนบูรณ 2548: 122-123)

ในปรัชญาตะวันออก ปรัชญาโยคจารเป็นพุทธปรัชญามหายานสายหนึ่ง ที่มีชื่อเรียกหลายอย่าง ได้แก่ จิตตามตรา (จิตเท่านั้นที่เป็นจริง) วิชญาณวาท (รับรองการมีอยู่ของจิต) และโยคจาร (รับรองการรวมกันเป็นหนึ่งเดียวของกัมมัฏฐานและการปฏิบัติ) (ปีเตอร์ เคลลา สันตินา 2553: 177) กำเนิดในคริสต์ศตวรรษที่ 3 สมัยราชวงศ์คุปตะ คณาจารย์ต้นนิกายคือ อาจารย์ไมตรีนาถ (ศตวรรษที่ 3) ตั้งสำนักอยู่ที่เมืองอโยธยาแคว้นโกศล ต่อมาได้รับการพัฒนาโดย สองพี่น้อง คือ คุรุอสังคะและคุรุวสุพันธุ (ศตวรรษที่ 4) เกิดที่ตะวันตกเฉียงเหนือของอินเดีย ซึ่งปัจจุบันคือ เปศวาร์ ประเทศปากีสถาน เป็นปรัชญาจิตนิยม กล่าวว่า จิต เป็นปทัฏฐานของทุกสิ่งทุกอย่าง สิ่งทั้งปวงล้วนออกมาจากจิตทั้งสิ้น สสารที่เราเห็นอยู่หลากหลายล้วนแต่เป็นภาพสะท้อนของจิต (เสถียร โภธินันท์ 2512: 101) สิ่งสัมบูรณ์ในคำสอนของปรัชญาโยคจารเรียกว่า อาลยวิญญูณ เป็นสิ่งที่บรรจุกรรมพีชะทุกอย่างไว้ (store-consciousness) หรือเป็นพลังที่สามารถก่อให้เกิดผล (อติศักดิ์ ทองบุญ 2533: 91) เป็นมูลเหตุของสิ่งทั้งปวง มีธรรมชาติที่สัมบูรณ์เหมือนกับความรู้ขั้นสูงสุดและวิถีแห่งการเข้าใจความจริง สภาวะธรรมของจิตปรากฏรายละเอียดอยู่ในคำสอนเรื่องไตรสวภาวะ ที่เรียกสภาวะธรรมนี้ว่า ปรีนิชป็นนสวภาวะ (ปีเตอร์ เคลลา สันตินา 2554: 293) เป็นสภาวะธรรมที่เป็นอิสระจากความขัดแย้งระหว่างผู้รู้และสิ่งที่ถูกรู้

ปรัชญาของเฮเกิล (ศตวรรษที่ 19) และปรัชญาของโยคจาร (ศตวรรษที่ 3-4) เป็นปรัชญาตะวันตกและปรัชญาตะวันออกที่กำเนิดต่างที่ต่างเวลากันมากกว่าพันปี แต่กลับปรากฏแนวความคิดเรื่องสิ่งสัมบูรณ์เหมือนกัน โดยมีพื้นฐานแนวคิดที่จิตและความนึกคิดของจิตมีลักษณะคล้ายคลึงกับลักษณะพื้นฐานความจริง โลกหรือวัตถุเป็นเพียงการรับรู้ของจิต (อติศักดิ์ ทองบุญ 2533: 108) มีความจริงสูงสุดเรียกว่า สิ่งสัมบูรณ์ ด้วยเหตุนี้ทั้งสองจึงถูกจัดอยู่ในกลุ่มปรัชญาจิตนิยมสัมบูรณ์ (พระมหาสมบูรณ ภูฑูติกโร (พรรณา) 2548: 1) ผู้วิจัยได้พบว่า สภาวะจิตของเฮเกิลที่ปรากฏในงานเรื่อง *ปรากฏการณ์ของจิตวิญญูณ* และสภาวะจิตของปรัชญาโยคจารที่ปรากฏในคำสอนไตรสวภาวะของคุรุวสุพันธุ มีความคล้ายคลึงกัน โดยทั้งสองเสนอเรื่องสิ่งสัมบูรณ์ว่าเป็นความจริงจากแหล่งความรู้ของพิซาน และให้ความสำคัญกับเรื่องความขัดแย้งอันเป็นบ่อเกิดของความคิดแบบคู่ตรงข้าม โดยการอธิบายกระบวนการอย่างเป็นพลวัต และเชื่อมโยง

แนวคิดปรากฏการณ์ทางจิต เพื่อแสดงให้เห็น สภาวะจิตระดับต่าง ๆ ดังนั้นจึงน่าจะนำมาศึกษาเปรียบเทียบให้ชัดเจนว่าระบบปรัชญาทั้งสองอธิบายเรื่องสิ่งสัมบูรณ์ไว้อย่างไร มีส่วนใดบ้างที่เหมือนหรือมีความคล้ายคลึงและส่วนใดบ้างที่แตกต่างกัน ในประเด็นเรื่อง สภาวะจิต เพื่อเป็นทางเลือกที่เป็นประโยชน์แก่ผู้ที่สนใจจะศึกษาระบบปรัชญาทั้งสองต่อไป

1.2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1.2.1 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดสิ่งสัมบูรณ์ของเฮเกล

จากการศึกษาพบว่ามีเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดสิ่งสัมบูรณ์ของเฮเกลมากมาย โดยกล่าวถึงความหมายและสภาวะธรรมของสิ่งสัมบูรณ์ ซึ่งพบว่ามีกรกล่าวถึงสิ่งสัมบูรณ์ว่าหมายถึง จิตวิญญาณสัมบูรณ์ (Absolute spirit), ความคิดหรือมโนคติสัมบูรณ์ (Absolute Idea) และ การรู้สัมบูรณ์ (Absolute Knowing) ดังนี้

1. สิ่งสัมบูรณ์ หมายถึง จิตวิญญาณ

บุคช์ นิลเกษ (2526: 122) ได้ให้ความหมาย “สภาวะสัมบูรณ์” ว่าเป็นคำที่เราแปลโดยตรงจากคำว่า “Absolute” ของเฮเกล บางครั้งเราอาจใช้คำว่า “สัมบูรณ์” “สภาวะปรมาตม์” “ปรมาตม์สัจจ์” หรือปรมาตม์เลข ๆ ทั้งหมดนี้หมายถึงปรัชญา “Absolute” ในความหมายของเฮเกล เป็นเรื่องจิต หรือสิ่งที่อริสโตเติลเรียกว่าพระเจ้า แต่ก็ไม่ใช่สภาวะธรรมที่เป็นเทพเจ้าสูงสุดอย่างที่เข้าใจทั่วไป เฮเกลหมายถึงขบวนการแห่งความจริงทุกอย่างทั้งในสภาวะธรรมแห่งรูปธรรมและนามธรรม ไม่ใช่มองเห็นสิ่งต่าง ๆ เป็นเพียงมายาหรือหาความจริงอะไรไม่ได้ ปรากฏการณ์ทั้งหมดเป็นขบวนการที่เนื่องมาจากสิ่งที่เขาเรียกว่า จิตวิญญาณ

นอกจากนี้ อมร โสภณ วิเศษฐวงศ์ (2524: 109) กล่าวว่า เฮเกลถือว่า สิ่งสัมบูรณ์คือ จิตวิญญาณ ไม่ใช่อัตตา จิตวิญญาณสัมบูรณ์มีอยู่ในธรรมชาติและในจิตในฐานะเป็นเหตุผลสากล เป็นเหตุผลที่ไร้สำนึกในธรรมชาติ เป็นเหตุผลที่รู้จิตสำนึกในจิตที่สิ้นสุด แสดงตัวเองในสสารชีวิต และจิตมากขึ้น ๆ ตามลำดับ สิ่งสัมบูรณ์รู้สำนึกในจิตของมนุษย์ บุคคลแต่ละคน เป็นจิตเชิงจิตวิสัย สัจคมเป็นจิตเชิงวัตถุวิสัย พระผู้เป็นเจ้าของจิตสัมบูรณ์ อีกทั้งยังได้อธิบายลักษณะจิตสัมบูรณ์ว่า ไม่ใช่จิตที่พ้นไปจากวัตถุเหมือนกับที่จิตนิยมเชิงจิตวิสัยยึดถือ ทั้งไม่ใช่วัตถุที่พ้นไปจากจิต แต่เป็น วิญญาณสัมบูรณ์ซึ่งแสดงออกมาเป็นวิญญาณที่จำกัด เป็นธรรมชาติหรือระบบแห่งวัตถุที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน จิตจำกัดเป็นผลจากวิญญาณสัมบูรณ์ที่จิตจำกัดสามารถเข้าใจธรรมชาติได้ และยังได้รับความคิดมาจากจิตที่ไม่จำกัด สิ่งสัมบูรณ์คือเอกภาพของสิ่งที่แตกต่างกัน หรือเป็นความเหมือนกัน

ของสิ่งที่แตกต่างกัน ทั้งจิตจำกัดและโลกเป็นสิ่งที่แท้จริงที่แม้จะแตกต่างกัน แต่ก็เกี่ยวข้องกันขึ้นอยู่กับกาลเวลาที่แยกไม่ได้ ของวิญญาณสัมบูรณ์

นอกจากนี้ สติต วงศ์สวรรค์ (2543: 83) ได้กล่าวไว้ว่า เฮเกิลถือว่า ความแท้จริงมีจิตดวงเดียว เรียกว่า สิ่งสัมบูรณ์ เป็นต้นกำเนิดจิตทั้งปวง จิตจะมีลักษณะหยุดนิ่งไม่ได้ ต้องมีกิจกรรมตลอดเวลา มิฉะนั้นจิตจะไม่มีตัวตน ไม่เรียกว่าจิต และวิญญาณเป็นอนันตะ คือไม่จำกัด แต่ที่มีอยู่ในโลกไม่สามารถทำหน้าที่ได้อย่างสัมบูรณ์ เพราะอาศัยในร่างกายที่ถูกจำกัด วิญญาณจะทำหน้าที่สัมบูรณ์ก็หลังจากตายแล้ว

เช่นเดียวกับ เคนศักดิ์ ต้นสิงห์ (2540: 63) ที่กล่าวถึง จิตสัมบูรณ์ว่า หมายถึง สิ่งที่กำหนดทุกสิ่งทุกอย่าง เฮเกิล กล่าวว่า วิญญาณเป็นอนันตะ (ไม่จำกัด) มีอยู่ในโลกไม่สามารถทำหน้าที่สัมบูรณ์ เพราะอาศัยอยู่ในร่างกายที่ถูกจำกัด วิญญาณจะสัมบูรณ์เมื่อตายแล้ว

นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยของบุหลัน รัตนกฤษฎาธาร (2519) ศึกษาเรื่อง “วิเคราะห์ปัญหาเรื่องความแปลกหน้า ในหนังสือต้นฉบับเรื่องเศรษฐกิจและปรัชญา ของคาร์ล มาร์กซ” ได้กล่าวถึง เฮเกิลที่เสนอความคิดเกี่ยวกับปัญหาเรื่องความแปลกหน้าไว้ใน *ปรากฏการณ์ของจิตวิญญาณ* จิตสัมบูรณ์ คือความแท้จริง ที่มีลักษณะเป็นสิ่งที่วิวัฒนาการอยู่ตลอดเวลา โดยเหตุนี้จึงทำให้มันอยู่ในกระบวนการของการแปลกหน้าจากตัวเองและการเอาชนะความแปลกหน้าจากตัวเองตลอดเวลา

2. สิ่งสัมบูรณ์ หมายถึง ความคิดหรือมโนคติ

วันดี ศรีสวัสดิ์ (2552: 45-50) ได้กล่าวถึง สิ่งอัมพัทธ์/ สิ่งสัมบูรณ์ ของเฮเกิลว่าหมายถึง พระเจ้า หรือ แบบ (idea) สูงสุดของปลาใต้ ที่อยู่นอกเวลา จึงเป็นองค์ประกอบของจักรวาล และมีลักษณะที่เป็นภาวะแฝง รอคอยให้จักรวาลมีการพัฒนาแบบวิวัฒนาการต่อ ๆ ไป สิ่งสัมบูรณ์ก่อให้เกิดมโนคติศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งจะได้รับการทำให้เป็นจริงด้วยขบวนการวิวัฒนาการ ทั้งการคลี่คลายขยายตัวของโลกทางด้านชีววิทยา สังคม และประวัติศาสตร์ จึงทำให้ความเป็นภาวะแฝงของตัวเองสัมบูรณ์ได้ จากการมีอิสระและสำนึกตัวเอง

นอกจากนี้สิ่งสัมบูรณ์ มีรูปแบบ 3 อย่าง คือ มโนคติในตัวเอง (the idea in itself) มโนคติเพื่อตัวเอง (the idea for itself) และมโนคติในและเพื่อตัวเอง (the idea in and for itself) ดังนี้

1. มโนคติในตัวเอง หมายถึง มโนคติทางตรรกวิทยา ทางเหตุผลเป็นพื้นฐาน และมาก่อนโลกธรรมชาติ

2. มโนคติเพื่อตัวเอง หมายถึง การประยุกต์ใช้ หรือทำมโนคติสัมบูรณ์ให้เป็นจริง เป็นรูปแบบต่าง ๆ ที่ปราสาทสัมผัสของเราสัมผัสได้ในศาสตร์ทางกายภาพและศาสตร์ทางอินทรีย์

3. มโนคติในและเพื่อตัวเอง หมายถึง จิต เป็นการสังเคราะห์ 2 ขั้นตอนแรกหรือรูปแบบความเป็นจริง 2 รูปแบบแรก เป็นขั้นของพิชาน

เดียน คำดี (2526: 144) ได้กล่าวว่า องค์สัมพัทธ์/ สิ่งสัมบูรณ์ หมายถึง กระบวนการแห่งเหตุผลซึ่งเกี่ยวกับโครงสร้างทางจิตของมนุษย์ และเป็นสัญลักษณ์แห่งการเปลี่ยนแปลงขั้นต้นของปรัชญาสมัยใหม่ องค์สัมพัทธ์/ สิ่งสัมบูรณ์ ไม่ใช่สิ่งที่เป็นจริงในตัวเอง (Thing in itself) แบบของคานท์ ไม่ใช่อำนาจเหนือธรรมชาติ และไม่ใช่ทั้งอดีตที่ถือคนเป็นใหญ่ แต่เป็นโลกของตัวมันเอง ซึ่งแสดงออกมาได้ด้วยกัมมันตภาพ ไม่ใช่ด้วยสภาวะธรรม

นอกจากนี้มิงานวิจัยของพระอมรมุนี (สุวรรณ วรภูษายี) (2515: 392-395) ได้กล่าวว่า เฮเกล เรียกความคิดที่สัมบูรณ์เป็นความรู้ขั้นสูงสุดคือความรู้เหตุผล ที่เกิดจากจิตที่สากลที่รู้ความจริงและเข้าถึงอิสรภาพอันอุดม โดยเฮเกลเรียกว่าอุดมภาวะว่า แบบ หมายถึงเป็นหนึ่งในวิวัฒนาการของ อุดมภาวะสถิตอยู่ในโลกธรรมชาติ เป็นกระบวนการสืบต่อทางเหตุผล อยู่ในฐานะเป็นอกาลิโก และเฮเกลเรียกอุดมภาวะนี้ว่าพระเจ้า

งานวิจัยของ ไพรัตน์ คอนไพร์ (2550) ศึกษาเรื่อง “ความแตกต่างระหว่างวิธีการพัฒนาการของเฮเกลกับมาร์กซ์” ได้กล่าวว่า เฮเกลมองความแท้จริงที่เรียกว่า จิตสัมบูรณ์ หรือเหตุผลสูงสุด เป็นสิ่งที่มีอยู่แล้วอย่างป็นกาววิสัย เพียงอย่างเดียวเป็นบ่อเกิดของสรรพสิ่งทุกอย่าง ซึ่งเป็นการคลี่คลายหรือแสดงออกของความแท้จริงสูงสุด โดยวิธีการพัฒนาการ ที่เป็นกระบวนการทางความคิดอันประกอบด้วยภาวะของความคิดสามสภาวะคือ ภาวะยืนยั้น ภาวะแย้ง และภาวะสังเคราะห์ ล้วนแล้วแต่เป็นเรื่องของมโนภาพ ที่มีความสัมพันธ์กัน เป็นกระบวนการของเหตุผลในระดับต่าง ๆ ที่มีเป้าหมายเพื่อมุ่งไปสู่ เหตุผลสูงสุด ที่มุ่งไปสู่ความจริง

3. สิ่งสัมบูรณ์ หมายถึง การรู้

ธนู แก้วโอภาส (2529) ได้กล่าวถึง สิ่งสัมบูรณ์ว่า คือ สภาวะรวมยอดทางจักรวาล และอัตพิชาน ของมนุษย์ คือความจริงทางปรัชญาขั้นพื้นฐานที่ได้จากการวิเคราะห์ ที่ศนะของเฮเกลงานของปรัชญา ก็คือ การเข้าถึงองค์สัมบูรณ์โดยผ่านทางพิชาน โดยการเข้าใจปัญหาหลายด้าน ของชีวิตมนุษย์ เพราะการต่อสู้ คือ สารสำคัญของ การมีชีวิตอยู่และการขยายตัวเอง คือ เป้าหมายของชีวิต จากเหตุผลต่าง ๆ เหล่านี้ ภูมิปัญญา และวัฒนธรรมจึงเกิดขึ้นตอน

จิตสัมบูรณ์ไม่มีขอบเขตและเป็นนิรันดร์ มีพื้นฐานบนแนวความคิดที่ว่าภาวะขัดแย้งกันภายในเป็นแก่นแท้ที่จำเป็นสำหรับความจริง เพราะสิ่งที่เป็นความจริงแท้มีภาวะขัดแย้งกันภายในภาวะขัดแย้งนี้เองส่งผลให้จิตสัมบูรณ์ไม่สามารถคงอยู่ในสภาพเดิมได้ ต้องเปลี่ยนแปลงไปเป็นสิ่งอื่น นอกจากนี้ ความจริงแท้มีสภาวะเป็นกระบวนการมากกว่าที่จะเป็นสภาวะที่ตายตัวของ

สรรพสิ่ง ความจริงแท้เป็นกระบวนการพัฒนาทั้งหมดของทุก ๆ สิ่ง ได้แก่ความจริงที่เรียกว่า สิ่งสัมบูรณ์

นอกจากนี้ยังพบงานวิจัยของพระมหาพุทธรัชนี ปราบนอก (2546) ศึกษาเรื่อง “การศึกษาเปรียบเทียบทัศนะเรื่องอาตมมันของสังคราจารย์ และจิตตคัมภีร์ของเฮเกิล” พบว่า เฮเกิลไม่ได้ปฏิเสธความแท้จริงของสภาพวัตถุ และแก่นแท้ของสรรพสิ่งมีสภาวะธรรมอย่างหนึ่งเรียกว่า อัตพิชาน ซึ่งเป็นคุณสมบัติของจิตมนุษย์ แต่ความรู้สึกตอนนี้ก็อยู่เหนือความคิดมนุษย์ปุถุชนแล้วแต่ละคน เอกภพนั้นคืออินทรีย์ภาพรวมหน่วยหนึ่ง ซึ่งมีการพัฒนาไปสู่ความรู้สึกตัวมากขึ้น ตามลำดับกระบวนการเอกภพนี้ คือ สภาพธรรมอย่างหนึ่งคล้ายระบบความคิดหลักเหตุผลอันทรงพลัง ในระบบความคิดนั้นมีทั้งจิตและธรรมชาติรวมอยู่ด้วยกัน โลกคือขั้นตอนแห่งความเจริญก้าวหน้า ชุดหนึ่งที่พัฒนาไปสู่ความรู้สึกตัวขั้นสูงสุดอันไม่มีขอบเขตจำกัด

จากเอกสารและงานวิจัยข้างต้น การให้ความหมายสิ่งสัมบูรณ์ที่แตกต่างกันนั้น มาจากการใช้ภาษาของเฮเกิลที่เป็นบทสรุปของระบบปรัชญาในผลงานที่สำคัญ 3 เล่ม ดังนี้ จิตวิญญาณสัมบูรณ์ พบในหนังสือ *Encyclopedia*, ความคิดสัมบูรณ์ พบในหนังสือ *Science of Logic* และการรู้สัมบูรณ์ พบในหนังสือ *ปรากฏการณ์ของจิตวิญญาณ* อย่างไรก็ตามทั้งสาม หมายถึง สิ่งสัมบูรณ์ ที่เป็นบทสรุปของระบบปรัชญาเฮเกิล (Donald Phillip Verene 2007: 99)

นอกจากนี้ยังพบว่าหนังสือทั้ง 3 เล่มมีความสัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบโดย ไฮเด็คเกอร์ (Martin Heidegger: 1988) กล่าวคือ เฮเกิลตีพิมพ์งานเรื่อง *ปรากฏการณ์ของจิตวิญญาณ* ในปี 1807 ผลงานลำดับต่อมาชื่อว่า *Science of Logic* ปี 1812 และลำดับสุดท้ายได้รวบรวมเนื้อหาของทุกภาคไว้ด้วยกัน (Part I – III) มีชื่อว่า *Encyclopedia of the Philosophical Sciences* ในปี 1817 โดยส่วนหนึ่งของงานเรื่อง *ปรากฏการณ์ของจิตวิญญาณ* กลายเป็น Part III ของระบบหนังสือเล่มนี้ อย่างไรก็ดี ไฮเด็คเกอร์ชี้ให้เห็นว่า งานเรื่อง *ปรากฏการณ์ของจิตวิญญาณ* นั้นเดิมที่มีชื่อว่า วิทยาศาสตร์ของประสบการณ์ทางจิตสำนึก มีระบบที่ครบถ้วนทั้งตรรกศาสตร์, ปรัชญาธรรมชาติ และ ปรัชญาจิตวิญญาณ

รวมไปถึง ฮันส์-จอร์จ กาดามเมอร์ (Hans-Georg Gadamer 1976: 78) ได้ตีความแนวคิดของเฮเกิล และกล่าวถึง สิ่งสัมบูรณ์ว่า หมายถึง พัฒนาการจากกระบวนการ อัตพิชาน ที่แสดงให้เห็นว่า สิ่งสัมบูรณ์คือความจริงแท้ที่เป็นอวัสัยในทางอภิปรัชญา

1.2.2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดสิ่งสัมบูรณ์ของปรัชญาโยคาจาร

จากการค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาแนวคิดสิ่งสัมบูรณ์ของปรัชญาโยคาจาร พบว่ามีเอกสารของ ฮันส์ โวล์ฟกัง ชูมันน์, สมหวัง แก้วสุฟอง แปล, (2546: 123)

ได้กล่าวถึงสิ่งสัมบูรณ์ เรียกว่า ปรินิษปันนะ เป็นอันเดียวกันกับวิญญานเดิมหรือจิต ซึ่งเรียกว่า อาลยวิญญานหรือเป็นสิ่งที่บรรจุกรมพิชะทุกอย่างไว้ในขณะที่พระสูตรและคฺรฺวสุพฺนฺฑุได้ระบุ อาลยวิญญานว่าเป็นอันเดียวกันกับปรมัตตสัจจะและตตตา ดังนั้นจึง เห็นว่าอาลยวิญญานจึงเป็น สิ่งที่ไม่ถูกสร้างขึ้นเป็นสิ่งที่มียู่ตลอดกาล เป็นผลอคิตกรรม หรือวิบาก

อมร โสภณวิเศษฐวํสฺ (2520: 92) ปรัชญาโยคอาจารย์มีลักษณะเป็นจิตนิยม ถือว่าสิ่งทั้งปวง ทั้งสังขตธรรมและอสังขตธรรมล้วนออกมาจากจิตทั้งสิ้น จิตนี้เรียกว่าอาลยวิญญาน มีลักษณะเกิด ดับทุกขณะ แต่เกิดดับอย่างมีความสืบต่ออาลยวิญญานเป็นมูลเหตุของสิ่งทั้งปวง ทำหน้าที่เก็บเอา พลังต่าง ๆ ของกรรมไว้ ก่อสร้างอารมณ์ต่าง ๆ ให้เกิดขึ้น และปรุงแต่งอารมณ์ให้วิจิตร พิสดารตาม ครอบครองแห่งคณหา

พิน ดอกบัว (2545: 318) กล่าวว่า อาลยวิญญาน เป็นบ่อเกิดของสรรพสิ่ง กล่าวคือ ปัญญวิญญานเป็นเพียงวิถีวิญญาน ที่อาลยวิญญานอาศัยสำหรับติดต่อกับโลกภายนอก ส่วนมโนวิญญานก็เป็นที่สำคัญสำหรับอาลยวิญญานได้อาศัยเมื่ออยากรู้เรื่องภายใน และกสิณมโน- วิญญานก็เป็นเรื่องที่อาลยวิญญานถูกกิเลสอหังการเข้าครอบงำ

พอล วิลเลียมส์, สมหวัง แก้วสุฟอง แปล, (2546: 74) ได้กล่าวว่า ลักษณะสัมบูรณ์ เรียกว่า ปรินิษปันนสวภาวะ ซึ่งในสันนิษฐานโมจนสูตร กล่าวว่า ได้แก่ ความเป็นเช่นนั้นเอง (ตตตา) ลักษณะที่สัมบูรณ์ก็คือความจริงอันเป็นอโทหตตะ (ไม่เป็นสอง) คือไม่เป็นทั้งผู้รู้และ สิ่งที่ถูกรู้ เป็น กระแสเป็นอย่างเดียว และสิ่งดังกล่าวจัดว่าเป็นศูนย์ตา วางจากสิ่งอื่น

นอกจากนี้ยังพบงานวิจัยของพระมหาทองคุณ ธีรปญฺโญ (2552) “การศึกษาเปรียบเทียบ เรื่อง นิพพานในพระพุทธศาสนาเถรวาทมหานิกายโยคจารย์และวัดพระธรรมกาย” กล่าวว่า ปรินิษปันนสวภาวะ ได้แก่ อสังขตธรรมคือพระนิพพาน และสภาพที่เป็นปรมัตตของสรรพสิ่ง คือ สถานะของสังขตธรรมที่ต้องเป็นทุกขัง อนิจจัง อนัตตา เป็นธรรมชาติ เป็นธรรมนิยาม ไม่มี โครงสร้างไม่มีอะไรปรุงแต่งคงสภาพอยู่อย่างนั้น ไม่แปรเปลี่ยนเป็นอย่างอื่น โยคจารย์ถือว่าเป็น สุตญฺได้ เมื่อเห็นธรรมชาติที่แท้จริงของแต่ละสิ่งว่าอาศัยซึ่งกันและกันเราจะไม่ถูกสะกดโดยความคิด เรื่องทวิภาค เราเห็นสงสารและตตาคดว่าเป็นหนึ่งไม่ใช่สอง จิตบริสุทธิ์ จนเป็นจิตเดิมแท้ เป็น อิศระ

เสถียร โพธิ์นันทะ (2499: 127) ได้กล่าวถึงปรินิษปันนสวภาวะว่า เป็นสภาพสัจจปรมัตต ทั้ง 3 ไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา เป็นธรรมชาติ ธรรมนิยาม ไม่มีใครก่อตั้งหรือมีสิ่งใดมาปรุงแต่ง ไม่อาจกลับกลายเป็นอื่นไปได้

นอกจากนี้ยังพบงานวิจัยของพระมหาสมบุญ วุฑฺฒิกโร (พรรณา) (2550) ศึกษาเรื่อง “จิตตมาตราของนิกายโยคจารย์: การศึกษาเชิงวิเคราะห์บนฐานจิตในพระพุทธศาสนายุคต้น” พบว่า

ในการตีความแบบจิตนิยมทางอภิปรัชญา ยืนยันว่าสิ่งสัมบูรณ์ เท่านั้นที่มีอยู่เพียงอย่างเดียว ปฏิเสธความมีอยู่ของโลกภายนอกแล้วเสนอว่าจิตเป็นความจริงทางอภิปรัชญาที่มีอยู่เพียงอย่างเดียว (Mind-Only) นอกจากจิตแล้วไม่มีสิ่งอื่นใด จิตเป็นสิ่งสัมบูรณ์ เป็นจิตบริสุทธิ์ เป็นกริยาภพอันบริสุทธิ์หรือเป็นเจตจำนงจักรวาล จิตระดับนี้ไม่ใช่จิตปัจเจกหรือจิตเฉพาะบุคคลหากเป็นจิตสากลของมวลมนุษยทุกคน

ส่วน สุริศา ชัยรุ่งเรือง (2523) ศึกษาเรื่อง “การศึกษาเปรียบเทียบปรัชญาจิตนิยมเชิงอัตวิสัยของ เบอร์คเลย์กับโยคอาจาร” ได้ศึกษาเปรียบเทียบให้เห็นชัดเจนว่าปรัชญาของทั้งสองสำนักนี้มีส่วนใดบ้างที่เหมือนกันหรือคล้ายคลึงกัน และมีส่วนใดบ้างที่แตกต่างกัน โดยเปรียบเทียบในประเด็นเรื่อง ปัญหาเรื่องความมีอยู่ของโลก ทรรศนะเรื่องจิต และระดับของความจริงที่อยู่ในคำสอนเรื่องไตรสวภาวะของปรัชญาโยคอาจาร กล่าวว่า ปรัชญาโยคอาจารเป็นสัมบูรณ์นิยม (Absolutism) เพราะปรีนิษป็นนสวภาวะซึ่งเป็นแก่นแท้ของความจริง นั้นเป็นสิ่งที่มีความจริงอย่างสิ่งสัมบูรณ์ เป็นความเข้าใจที่สัมบูรณ์แท้จริง มีสภาพเป็นวิญญานบริสุทธิ์ หรือสัมปชัญญะบริสุทธิ์

รวมถึง พระมหาพุทธรักษ์ ปราบนอก (2547) ศึกษาเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์คัมภีร์มหายานสูตราลังการ” กล่าวว่า สิ่งสัมบูรณ์ เป็นความจริงหนึ่งเดียว ไม่มีความสัมพันธ์ระหว่างผู้รู้และสิ่งที่ถูกรู้ ไม่สามารถพรรณนาสภาวะธรรมได้ อยู่เหนือขอบเขตของสติปัญญาธรรมดาเป็นสิ่งที่สามารถจะรู้แจ้งได้โดยปรัชญาอันหยั่งรู้ในภายในเท่านั้น โลกที่ปรากฏเป็นสิ่งที่ไม่เที่ยงแท้ ส่วนสิ่งสัมบูรณ์เป็นบ่อเกิดที่เที่ยงแท้ของสิ่งปรากฏทั้งหมด แต่ตัวมันเองเป็นสิ่งที่เที่ยงแท้

ได้ข้อสรุปที่ว่า ตรรกศาสตร์ไม่สามารถเข้าถึงสิ่งต่าง ๆ ได้ และไม่ใช่วิสัยที่จะรู้ทุกสิ่งได้ วิสัยของตรรกศาสตร์คือความจริงสมมติ ไม่ใช่ความจริงสูงสุด มันอาจเปลี่ยนแปลง เพราะปราศจากความรู้จริง สิ่งสัมบูรณ์ยังคงอยู่เหนือสิ่งเหล่านี้

นอกจากนี้ยังพบเอกสารของ Steven Anacker (2005: 91) ที่กล่าวถึงคำสอนไตรสวภาวะ ว่าทุกสิ่งเริ่มต้นจากจิตที่ประกอบด้วย อาลยวิญญาน เรียกว่า “store-consciousness” และวิญญานทั้ง 7 เรียกว่า “evolving consciousness” โดยอาลยวิญญานนั้นเรียกได้ว่าเป็นรากฐาน เพราะมันประกอบด้วยวิญญานทั้ง 7 รวมถึงตัวมันเอง มีธรรมชาติ 3 อย่างโดยตัวมันเอง (own-being) ที่เป็นอิสระ จากสภาพความขัดแย้งแบบทวิภาวะ (duality) ระหว่างผู้รู้กับสิ่งที่ถูกรู้ ด้วยเหตุนี้จึงเรียกจิตนี้ว่า สิ่งสัมบูรณ์

1.2.3 เอกสารและงานวิจัยที่สัมพันธ์กับการเปรียบเทียบแนวคิดสิ่งสัมบูรณ์ของเฮเกิลและปรัชญา โยคอาจาร

ใน *The Central of Buddhism A study of the Madhaymika system* (1955) ของ T.R.V Murti สรุปรว่าความแตกต่างระหว่างปรัชญาเฮเกลและโยคจาร สังเกตตรงที่ เฮเกลยืนยันทะหนักพิคเด็วว่ ติ่งสิ่มบรูณัคือคหาคิด เหตุผลของเฮเกลเทียบได้กับอตัตบาริสูทธิ์ของพิคเด็อันเป็นตรรกศาสตร์ แบบปทาระะ ทำให่มัทวิภาวะของคหาคัดแย่ง ในขณะที ติ่งสิ่มบรูณัของโยคจาร พันไปจากร เหตุผล และพันทวิภาวะ ใช้การวิเคราะห์เชิงจิตวิทยา ในกระบวนการไตรสวภาวะของระบบพิชาน นอกจากนี้ มูรติได้ข้อสังเกตหลักการสำคัญของวิชาวิธีของเฮเกล ดังนี้ (Murti 1998: 301-317)

1. วิชาวิธีของเฮเกลเริ่มจากจุดยืนที่ ความเข้าใจ (understanding) แล้วพัฒนาไปสู่จุดยืนของ เหตุผล
2. วิชาวิธีของเฮเกลเป็นแบบ ไตรจลนะ เป็นวิชาวิธีที่กำจัดความขัดแย้งของบทแย่ง และสังเคราะห์สิ่งใหม่ และพัฒนาไปจนถึงสิ่งสิ่มบรูณั และ คือหลักการพื้นฐานคือ identity of Thought and Reality
3. วิชาวิธีของเฮเกลมีความแตกต่างจากวิชาวิธีของมัธยมิกะอย่างมีนัยสำคัญ คือ เฮเกลลดทอนความแตกต่างเชิงปริมาณของสิ่งถูกและสิ่งผิด ลงเหลือเพียงลำดับขั้นเดียว กล่าวสั้น ๆ คือลดลงเหลือความจริงที่ถูกละ และพัฒนาขึ้น ไปสู่ความจริงสูงสุด โดยไม่สนใจคุณภาพของความแตกต่างเลย
4. การสังเคราะห์ของเฮเกล เป็นความประสานกลมกลืนของความขัดแย้ง ที่ไม่มีการเพิกถอนบางอย่าง (annulling) และแทนที่บางอย่าง (supplant) นิเสธในตัวมันเองเข้าใจได้ด้วยการเติมเต็มเท่านั้น ทำให้สิ่งสิ่มบรูณั เป็นสิ่งสากลนามธรรมที่ติ่งจำกััด และแตกแยกออกจากสิ่งไม่จำกััด
5. เหตุผลของเฮเกล สร้างความจริงขึ้นมาจากคหาคิด ติ่งสิ่มบรูณัของเฮเกลจึงอยู่ในชั้นสมมุติ
6. สิ่งสิ่มบรูณัของเฮเกลคือคหาคิด วิชาวิธีเป็นการเคลื่อนไหวของปทาระะ ภายในปรากฏการณ์ (in phenomena) ด้วยเหตุนี้ สิ่งสิ่มบรูณัของเฮเกลจึงไม่ที่สิ้นสุด และทำให้สิ่งอื่นแปลกแยกอย่างถาวร ผลลัพธ์คือความล้มเหลวของกระบวนการปรองดอง

ต่อมาใน *The Yogacārā Idealism* (1962) ของ Ashok Kumar Chatterjee ได้เปรียบเทียบปรัชญาโยคจารกับเฮเกล มีข้อสังเกตดังนี้ แม้ว่าชัตเตอร์จี จะเรียกเฮเกลว่า “เจ้าชายแห่งจิตนิยม” ที่นำเสนอรูปแบบของปรัชญาจิตนิยมที่สมบรูณัแบบที่สุคคณหนึ่ง (Chatterjee 1962: 216) แต่ชัตเตอร์จีได้ข้อสรุปรว่า ระบบปรัชญาจิตนิยมของ เฮเกลมีความแตกต่าง และเป็นรองระบบปรัชญาของโยคจาร ในขณะที่โยคจารเป็นจิตนิยมที่แท้จริง เฮเกลเป็นได้เพียงจิตนิยมอตัวิสัย (Chatterjee 1962: 220) แนวคิดอตัพิชาน เป็นกุญแจไขความจ่างระหว่างความแตกต่างของปรัชญา

ทั้งสอง (Chatterjee 1962: 216) และสรุปว่าแนวคิดสิ่งสัมบูรณ์ของโยคจาร ว่าเหนือกว่า และแตกต่างจาก สิ่งสัมบูรณ์ ของเฮเกล ที่มีตรรกศาสตร์แบบ unity-in-difference หรือ identify-in-difference คือ ธรรมชาติสูงสุดและความจริงสูงสุดของเฮเกล ทำให้ ความจริงทั้งหมดของเฮเกล เป็นการอิงอาศัยกัน เนื่องจากเฮเกลยอมรับการวิเคราะห์แบบปถารณะของค้ำนท เรื่องความเข้าใจ ที่เข้าถึงได้โดยการใช้ปัญญา ดังนั้นการเข้าถึง สิ่งสัมบูรณ์ จึงเกิดจาก การเปิดเผยของปัญญาเช่นเดียวกับค้ำนท ทำให้เฮเกลที่พยายามเข้าถึงสิ่งสัมบูรณ์ที่เป็นอัตวิสัย ส่งผลให้อธิบายสิ่งสัมบูรณ์ด้วยความเป็นอัตวิสัย หรือกล่าวง่าย ๆ คือ เฮเกลอธิบายสิ่งสัมบูรณ์ในเชิงอุตรภาพ เช่นเดียวกับค้ำนท ในขณะที่สิ่งสัมบูรณ์ของโยคจารเป็น ความเรียบง่ายของพิชาน (simple consciousness) และเข้าถึงสิ่งสัมบูรณ์ที่อยู่เหนือทวิภาวะของอัตพิชาน เพราะมีพิชานเชิงสร้างสรรค์ (the creative consciousness) เป็นเหตุผลกาววิสัย

นอกจากนี้ปรัชญาเฮเกลไม่มีแนวคิด อวิชชา (Chatterjee 1962: 223) ทำให้มี เฮเกลไม่สนใจแนวคิดเรื่อง ความเป็นอื่น ซึ่งเป็นเชิงนิเสธของเจตจำนงด้วยเหตุนี้ เฮเกลจึงสร้างแนวคิดสิ่งสัมบูรณ์ขึ้นมาจากความไม่ได้อะไรของความเป็นไม่มีที่สิ้นสุดของการโต้แย้งเหตุผลในความแตกต่างเชิงปฏิฐาน ที่ทำให้ไม่มีอะไรแยกจากกันหรือเป็นอิสระอย่างแท้จริง ทุกสิ่งอิงอาศัย เป็นส่วนหนึ่งของกันและกัน สิ่งสัมบูรณ์ของเฮเกลจึงเป็นระบบแห่งความสัมพันธ์ (system of relatives) ไม่มีทางเป็นระบบที่สัมบูรณ์ (Chatterjee 1962: 224)

เช่นเดียวกับในรายงานการวิจัยเรื่อง วิชาวิธีของเฮเกลและครุณาการชุน: การศึกษาเปรียบเทียบ (2554) ของ ชีร์ตม์ แสงแก้ว อภิปรายว่า เรื่องมโนทัศน์รู้อบ (Notion) ของเฮเกล และ วิปัสสนาญาณ (Intellectual intuition) กล่าวว่า จุดหมายของสิ่งสัมบูรณ์ของเฮเกล คือ พัฒนาการที่มุ่งไปหาอัตพิชาน ในขณะที่นาคารชุน ไม่ปฏิเสธวิปัสสนาญาณ แต่วิปัสสนาญาณนั้นต้องอยู่เหนือพ้น (Transcendent) ความคิดปรุงแต่ง และปรากฏการณ์ธรรมชาติ เห็นว่า เราไม่สามารถบรรลุถึงความเป็นหนึ่งไม่มีสองได้โดยการยึดถือความเห็นหรือทฤษฎีเฉพาะ เพราะโลกแห่งปัจเจกปรุงแต่งย่อมเต็มไปด้วย มโนทัศน์ผิด ๆ การฝึกลมองให้ลึกซึ้งเข้าไปในธรรมชาติของสรรพสิ่งเท่านั้น เราจึงเป็นอิสระจาก มโนทัศน์ของความเป็นและความเป็น บรรลุถึงโลกซึ่งมโนทัศน์จำพวก ไป-มา, มีอยู่-ไม่มีอยู่, เกิด-ตาย และหนึ่งเดียว-มากมาย เหล่านี้ล้วนหายไป โลกนี้ก็ยังมิอยู่ในตัวเราและรอบตัวเรา แต่โลกนั้นได้กลายเป็นโลกของความว่างที่แท้ไปแล้ว (สุนยดา) ในรายงานสรุปว่า เฮเกลและ ครุณาการชุนมีเหมือนกันอย่างแน่นอนคือ โครงสร้างทางสมองที่เกี่ยวข้องกับประสาทสัมผัสของมนุษย์ไม่สามารถจะเข้าถึงความเป็นจริงสูงสุดได้ จะต้องอาศัยสมรรถภาพพิเศษ คือ อัชฌัตติกญาณที่อยู่เหนือประสบการณ์ของเฮเกลและวิปัสสนาญาณของครุณาการชุน จึงจะเข้าถึงความเป็นจริงสูงสุดนั้นได้ (ชีร์ตม์ แสงแก้ว 2550: 138-139)

ตรงข้ามกับในบทความชื่อ *Knowledge and Transcendence Modern Idealist Philosophy and Yogacara Buddhism* (1984) ของ Hase Shōtō ได้เปรียบเทียบ ความแตกต่างในแนวคิด ศูนย์ดา ระหว่างปรัชญามัชยิมิกะกับ โยคาจาร ว่ามีความใกล้เคียงกับ ความแตกต่างในวิธีการเข้าถึงสิ่ง สัมบูรณ์ ระหว่างเชลลิ่งกับเฮเกิล โดยการแสดงจุดยืนที่ชัดเจนว่า มัชยิมิกะมีแนวคิดเข้าถึง ศูนย์ดา ด้วยการปฏิเสธและไม่ยอมรับทุกสถานการณ์ที่ผูกมัดด้วยการมีอยู่ของข้อจำกัด (ทางสุดโต่ง) ทั้ง ในขณะที่โยคาจาร นอกจากจะไม่ปฏิเสธข้อจำกัดทั้งหมดแล้ว ยังขุดหารากฐานของสถานการณ์ที่เป็น ข้อจำกัดและพยายามพาเราไปสู่จุดแห่งความเข้าใจในตัวเองของศูนย์ดา จากภายในการมีอยู่ของ ข้อจำกัดด้วยกระบวนการเปลี่ยนแปลงจากรากฐาน (change of base) Shōtō ยกตัวอย่างว่า เรื่อง ดังกล่าว มีความคล้ายคลึงกับ ความแตกต่างของวิธีการเข้าถึงสิ่งสัมบูรณ์ระหว่างเชลลิ่งและ เฮเกิล กล่าวคือ จุดยืนของเชลลิ่งคือวิธีแบบ อัจฉนคติญาณผู้รู้ (Intellectual intuition) ในขณะที่เฮเกิล มีจุดยืนแบบ กระบวนการพัฒนาและกลายมาเป็นความเข้าใจตัวเอง ระหว่างคนหนึ่งกับ องค์ประกอบที่สัมพันธ์ และจากภายในกิจกรรมของความสัมพันธ์ในตัวเองขององค์ประกอบ นั้น สิ่งสัมบูรณ์จึงเป็นการนำเสนอ

Shōtō พบว่าความแตกต่าง มาประยุกต์เป็นคำอธิบายได้ว่า วิธีการแบบ อัจฉนคติญาณผู้รู้ ของ เชลลิ่งนั้นเข้ากันได้ดีกับแนวคิดศูนย์ดา ของมัชยิมิกะ ในทางตรงข้าม วิธีการที่โยคาจาร ให้ แนวคิดศูนย์ดาเข้าใจตัวเอง (พัฒนาไปสู่ความเข้าใจตัวเอง โดยการตรัสรู้จากขอบเขตข้อจำกัดใน ตัวเอง นั้นเข้ากันได้ดีกับ วิธีการวิชายวิธีของเฮเกิล และด้วยวิธีนี้ เป็นครั้งแรกที่แนวคิดศูนย์ดา สามารถเป็นแบบรูปธรรม และหยั่งรากลึกลงในหัวใจของมนุษย์

สุดท้าย ใน *Less than nothing Hegel and the shadow of dialectical materialism* (2012) ของ สลาวอย ชิเชก (Slavoj Žižek) ได้เปรียบเทียบปรัชญาของเฮเกิล กับจารีตพุทธศาสนาและจารีต คริสต์ศาสนา (Žižek 2012: 108-110) เขากล่าวว่า พัฒนาการหลักของจารีตคริสต์ศาสนา คือ ออร์โทดอกซ์-คาทอลิก-โปรเตสแตนต์ (Orthodoxy-Catholicism-Protestantism) สอดคล้องกับ ตรรกศาสตร์ของเฮเกิล ที่เข้ากันแบบสากล-สิ่งเฉพาะ-ปัจเจกบุคคล (Universal-Particular-Individual) ซึ่งตรงข้ามกับจารีตพุทธปรัชญา คือ เถรวาท-มหายาน-วัชรยาน ที่สอดคล้อง ตรรกศาสตร์ของเฮเกิลแบบ “downward synthesis” โดย เทอมที่สามของแต่ละจารีตเข้ามา ประนีประนอมใกล้เคียง สองเทอมแรกที่ขัดแย้งกัน ทำให้เกิดกระบวนการแบบถดถอย (disappointing-regressive way) ในจารีตพุทธศาสนามีรอยแยกหลักระหว่าง จารีตเถรวาทและ จารีตมหายาน จารีตเถรวาทพยายามรักษาความถูกต้องในคำสอนของพระพุทธเจ้า โดยมุ่งเน้นให้

ปัจเจกบุคคลเอาชนะภาพลวงตาของอัตตาและตรัสรู้ ในขณะที่จารีตมหายานที่เปลี่ยนจุดมุ่งเน้นไปที่แนวคิดพระโพธิสัตว์ ที่เน้นความเมตตากรุณาต่อผู้อื่น ช่วยเหลือผู้อื่นให้ตรัสรู้

จีเชก กล่าวว่าความไม่สมเหตุสมผลของแนวคิดโพธิสัตว์ ที่ตรัสรู้แล้วกลับไปช่วยเหลือผู้อื่นให้ตรัสรู้ว่าเป็นการละเลยแนวคิดเรื่อง ธรรมชาติของนิพพาน อันเป็นปัญหาพื้นฐานของพุทธปรัชญาที่ตั้งอยู่ในฐานของธรรมชาติ ไปสู่ การสร้างธรรมชาติของนิพพานที่เหนือกว่าแบบ เทววิทยา โดยเขาเชื่อว่า คำสอนของจารีตเถรวาทนั้นเพียงพออยู่แล้วสำหรับการตรัสรู้ และเป็น ความหมายดั้งเดิมของธรรมชาติของนิพพาน ดังนั้นการประนีประนอมความขัดแย้งของทั้งสอง แนวคิดดังกล่าว นำไปสู่ พุทธปรัชญาแบบทิเบต นั่นคือ วัชรยาน ซึ่งเป็นการยืนยัน ความถดถอย ที่ กลับไปสู่การปฏิบัติที่เป็นพิธีกรรมศักดิ์สิทธิ์อันมีความเป็นไสยศาสตร์ และเน้น ไปที่แนวคิด เทศนาธรรม (reification) ของพิธีกรรม มากกว่าแนวคิดอัตตาและผู้อื่น และได้ข้อสรุปว่า พัฒนาการของพุทธปรัชญาดังกล่าวเมื่อเปรียบเทียบกับวิภาษวิธีของเฮเกลในพัฒนาของ คริสต์ศาสนาแล้วเป็นไปในลักษณะกลับหัวกลับหาง ในขณะที่คริสต์ศาสนาเป็นวิภาษวิธีแบบ ก้าวหน้า แต่พุทธปรัชญาเป็นวิภาษวิธีแบบถดถอยหรือถดถอยหลังกลับ และวิภาษวิธีของเฮเกล เหมือนคริสต์ศาสนา และแตกต่างจากวิภาษวิธีของพุทธปรัชญา อย่างกลับหัวกลับหาง ตรงที่ความ ไม่มี (negativity) นี้ไม่ใช่ปัญหาแต่เป็นทางออก มันคือเทวภาพ (divine) ในตัวเอง

1.3 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาวิเคราะห์แนวคิดเรื่องสิ่งสัมบูรณ์ในทัศนะของเฮเกล และปรัชญาโยคจาร
2. เพื่อเปรียบเทียบให้เห็นความคล้ายคลึงกันและแตกต่างกันในเรื่องสิ่งสัมบูรณ์ของเฮเกล และปรัชญาโยคจาร

1.4 ประโยชน์ที่ได้รับจากการศึกษา

1. ทำให้เข้าใจเรื่องสิ่งสัมบูรณ์ของเฮเกล และปรัชญาโยคจาร
2. มีความรู้และความเข้าใจที่ชัดเจนเกี่ยวกับประเด็นเรื่องสภาวะจิตของเฮเกล และปรัชญาโยคจาร
3. ทำให้เกิดแนวทางการค้นคว้าความจริงทางอภิปรัชญาของนักปรัชญาท่านอื่น ๆ ต่อไป

1.5 วิธีการดำเนินงานวิจัย

1.5.1 ขอบเขตการวิจัย

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มุ่งที่จะวิจัยเปรียบเทียบเรื่องสิ่งสัมบูรณ์ของเฮเกิล และปรัชญาโยคจาร โดยพิจารณาประเด็นเรื่อง สภาวะจิต ของปรัชญาทั้งสองดังนี้

สิ่งสัมบูรณ์ของเฮเกิล	สิ่งสัมบูรณ์ของปรัชญาโยคจาร
ในหนังสือปรากฏการณ์ของจิตวิญญาณ มีสภาวะจิต ดังนี้ - พิชาน - อัตพิชาน - สิ่งสัมบูรณ์	หรือ อาลัยวิญญาณ ในทฤษฎีไตรสภาวะ มีสภาวะจิต ดังนี้ - ปริกัลปิตสภาวะ - ปรตันตรสภาวะ - ปรีนิษปันนสภาวะ

1.5.2 ขอบเขตแหล่งข้อมูลด้านหนังสือ

ขอบเขตของงานวิจัยเรื่องนี้คือศึกษาสิ่งสัมบูรณ์จากผลงานของเฮเกิล 3 เล่ม ได้แก่

1. Hegel, Georg Wilhelm Friedrich. (1977). *Phenomenology of Spirit*, translated by A. V. Miller, Oxford : Clarendon Press.

2. Hegel, Georg Wilhelm Friedrich.. (1989). *Science of Logic*, translated by A. V. Miller, Oxford : Clarendon Press.

3. Hegel, Georg Wilhelm Friedrich.. (1970 - 1975). *The Encyclopedia of Philosophical Sciences in Outline: Part I: The Logic of Hegel*, trans. W. Wallace, rev. A. V. Miller. Oxford: Clarendon, 1975; *Part 2: Hegel's Philosophy of Nature*, trans. A. V. Miller. Oxford: Clarendon, 1970; *Part 3: Hegel's Philosophy of Mind*, trans. W. Wallace, rev. A. V. Miller. Oxford: Clarendon, 1971.

โดยผู้วิจัยพบว่า หนังสือ *Phenomenology of Spirit* มีความสอดคล้องกับประเด็นเรื่อง สภาวะจิต มากที่สุด จึงเลือกใช้เนื้อหาจากหนังสือเล่มนี้เป็นหลัก และศึกษารวบรวมข้อมูลเรื่อง

สิ่งสัมบูรณ์ของปรัชญาโยคจารจากหนังสือที่เกี่ยวข้องทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยพิจารณาเนื้อหาเรื่องสิ่งสัมบูรณ์ในคำสอนเรื่องไตรสภาวะ จาก

1. Suzuki, Daisetz Teitaro. (2003). *The Lankavatara Sutra A Mahayana Text*. Delhi : Motilal banarsidass publishers. ของคุรุอสังกะที่แปลโดย Daisetz Teitaro Suzuki
2. Anacker, Stefan. (2005). *Seven Works of Vasubandhu The Buddhist Psychological Doctor*. Delhi : Motilal Banarsidass Publishers. ของคุรุวสุพันธุที่แปลโดย Stefan. Anacker

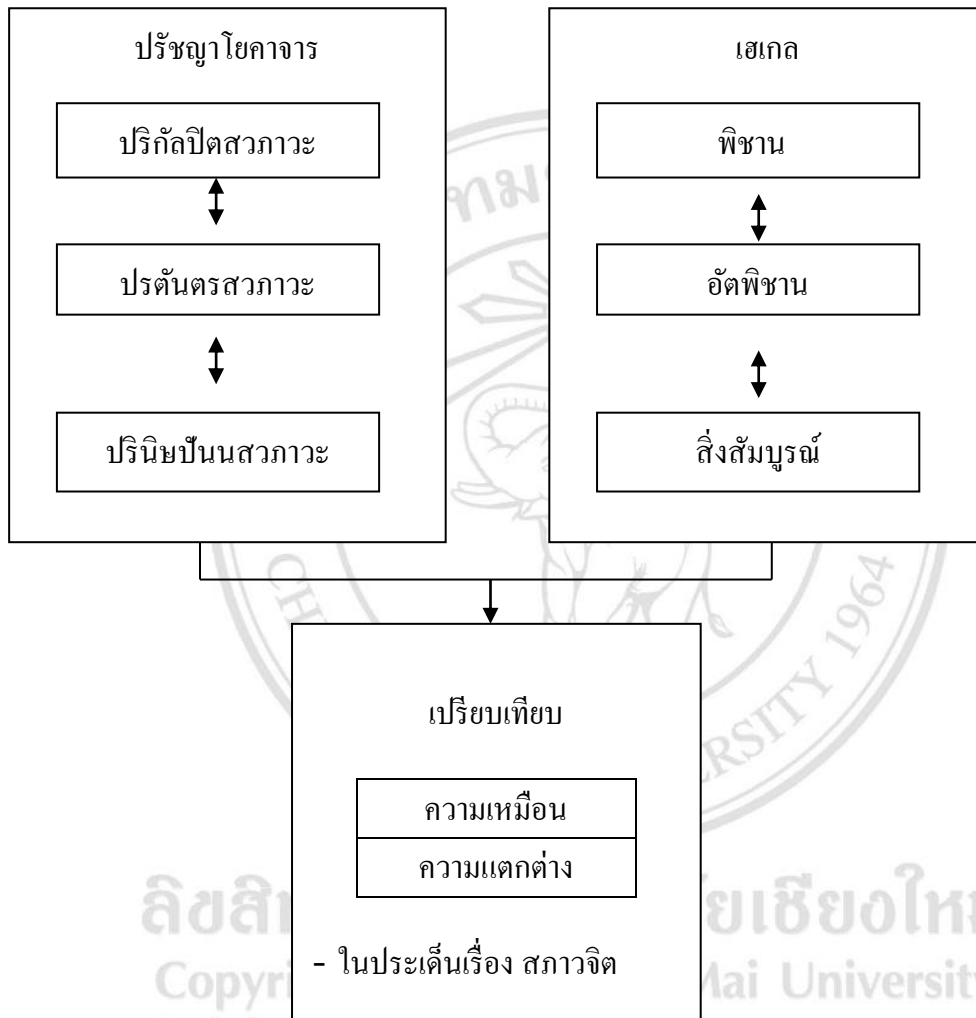
1.6 วิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเอกสาร โดยมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ศึกษาและสำรวจแนวคิดเรื่องสิ่งสัมบูรณ์ของเฮเกลและปรัชญาโยคจาร เพื่อหาข้อมูลและประเด็นสำคัญที่จะนำมาวิเคราะห์
2. สำรวจข้อมูลที่เกี่ยวข้องเชื่อมโยงและวิเคราะห์ข้อมูลในประเด็นดังกล่าวเพื่อกำหนดขอบเขต จัดกลุ่ม แบ่งประเภท ของเนื้อหาที่จะนำมาเป็นกรอบคิดในการเปรียบเทียบ
3. นำกรอบคิดมาวิเคราะห์ข้อมูล
4. เปรียบเทียบและสรุปผลการวิจัย
5. เรียบเรียงและเขียนอภิปรายผลเชิงวิเคราะห์

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

1.7 กรอบแนวคิดการวิจัย

1.8 นิยามศัพท์เฉพาะ

1. สิ่งสัมบูรณ์ของเฮเกล ได้แก่

1. พิชาน (Consciousness) หมายถึง สภาวะจิตสำนึก ที่เป็นระดับพื้นฐานการมีความรู้แบบประสบการณ์จาก ผัสสะภายนอก

2. อัตพิชาน (Self-consciousness) หมายถึง สภาวะจิตที่รู้สำนึกในตัวเอง เป็นระดับที่พัฒนาเป็นการระลึกได้ (recognition) จากความขัดแย้งภายใน

3. จิตวิญญาณ (Spirit) หมายถึง สิ่งที่มีอยู่จริงนั้นมิอย่างเดียวนั้น สิ่งอื่น ๆ ทั้งที่เป็นวัตถุและไม่ใช่วัตถุ เป็น เพียงการสำแดงของจิตวิญญาณและพัฒนาตามขั้นตอนไปสู่ความเป็นจิตสัมบูรณ์

2. สิ่งสัมบูรณ์ของปรัชญาโยคาจาร ได้แก่

1. ปริกัลปิตสวภาวะ (perikalpita-svabhava) หมายถึง สภาวะจิตที่หลงผิดยึดถือในสิ่งทั้งหลายว่ามีอยู่จริง เปรียบเหมือนเดินไปในที่มืดเหยียบถูกเชือกเข้าสำคัญว่างู ความสำคัญผิดว่าเชือกเป็นงูนี้คือ ปริกัลปิตสวภาวะ

2. ปรตันตรสวภาวะ (paratantra-svabhava) หมายถึง สภาวะจิตที่เกิดมาจากเหตุปัจจัย ไม่ใช่เกิดขึ้นลอย ๆ โดยไม่มีสาเหตุ

3. ปรีนิชปันนสวภาวะ (parinispanna-svabhava) หมายถึง สภาวะจิตที่เป็นความเข้าใจสมบูรณ์แท้จริง ปราศจากทวิภาวะของผู้รู้และสิ่งที่ถูกรู้

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved